

Zsigmond Anna

Latin-hispán népesség az Egyesült Államokban

A XIX. század végére a gyarmatbirodalmak kiépítése befejeződött: a „későn jövők” – így Németország és Amerika – számára gyakorlatilag már csak kisebb területek jöhettek szóba. Az ottomán birodalom megrendülésével a Közel-Kelet, a kínai befolyás gyengülésével néhány távol-keleti terület „tálcán kínálta” magát. Németország a porosz-francia háborúból győztesként került ki, a legfontosabb tengeri útvonalakat pedig Nagy Britannia ellenőrizte. Ilyen körülmények között lépett az Egyesült Államok, gazdaságilag megerősödött, nemzetközileg tapasztalatlan és haderőit háborúban még ki nem próbált hatalomként a világpolitika színpadára.

A föderalista James Monroe elnök (1817-1825) fogalmazta meg először az európai hatalmaknak Amerika gyarmatszerző és terjeszkedő politikáját, amikor a dél-amerikai függetlenségi mozgalmak időszakában kijelentette, az USA nem fogja tűrni a hódító szándékkal érkező európai hatalmak beavatkozását az amerikai földrészen. Monroe elnök 1822-ben elismerte az új dél-amerikai államokat, és elnöki üzenetében meghirdette az „Amerika az amerikaiaké!” elvet. Az elnöki üzenet (a „Monroe-elv”) Latin-Amerikát kimondatlanul is az Egyesült Államok befolyási övezetévé nyilvánította. (Ezt később a „sorstól rendelt végzet” ideológiája váltotta fel, mely azt hangsúlyozta, hogy az amerikai kontinenst Isten adta az amerikaiaknak, hogy elterjessék a demokráciát.) James Knox Polk elnök (1845-49) kormányzata 1846-ban háborút provokált ki Mexikóval, amelynek végén 1848-ban a Guadalupe Hidalgó-i béke értelmében az amerikaiak kezére került a mai Egyesült Államok egész délnyugati része (Kalifornia, Új-Mexikó, Utah, Arizona, Nevada államok és Texas egy része). A britekkel 1846-ban kötött Oregon-szerződés értelmében az USA részévé vált a mai Oregon, Washington, Wyoming, Idaho és Montana állam egy része. (A franciáktól már 1803-ban megvásárolta Louisianát.) Ezzel az Egyesült Államok befejezte az óceántól óceánig való terjeszkedést, s komoly vetélytárs nélkül maradt.

1898 több szempontból is fordulópontot hozott Amerika terjeszkedési törekvéseiben. A spanyol-amerikai háború Kuba és a Fülöp-szigetek fölötti „gyámság” megszerzésével, Hawaii és Puerto Rico bekebelezésével, valamint a Guam-szigetek egyikének átvételével zárult.

Elnöki szinten Theodore Roosevelt (1858-1919) kormányzata idején a Monroe-elv újraértelmezésével kimondta, hogy az Egyesült Államoknak joga van beavatkozni az eladósodott latin-amerikai országok

belügyeibe, hogy elkerülje az európaiak latin-amerikai agresszióját. Ennek értelmében vetett véget Venezuela német blokádjának (1902) és e gondolat szellemében támogatta Panamát Kolumbiától való függetlensége kivívásában (1903). Kolumbia a megépítendő óceánközi csatorna bérbeadási szerződését elutasította, amiért cserébe az Egyesült Államok megkapta a Panama-csatornaövezet használati jogát. Dominikában először gazdasági tanácsadót nevezett ki, majd átvette a vámhivatalok működtetését (1905), 1906-ban pedig egy felkelésre válaszul katonailag megszállta Kubát.

Az amerikai történelem alakulásának egyik meghatározó tényezője a folyamatos nyugati irányú terjeszkedés, a „frontiers” politika – amely egyben az Egyesült Államok meghatározó kül- és belpolitikája – szorosan kapcsolódik a „manifest destiny”, (sorszerű küldetés, sorstól rendelt végzet – a szerk.) doktrínájához. A fogalom Frederick Jackson Turner történész nevéhez fűződik, aki ehhez az elméletéhez a szociáldarwinizmust, a korabeli legnépszerűbb társadalomelméletet használta fel. Darwin az élővilág törzsfajlásán keresztül fejtette ki az evolúcióelméletet, Turner viszont az amerikai társadalmon keresztül. A szociáldarwinizmus alap gondolatához tartozik a természetes kiválasztódás társadalmi és történelmi folyamatokhoz kapcsolása.

Az Észak-Amerikába folyamatosan érkezett bevándorlók az Atlantitól a Csendes-óceánig lépésről lépésre meghódították az egész szárazföldet. Jellemzően az egyedülállóság (uniqueness), az amerikai fejlődés kivételességét, egyediségét és különlegességét, más nemzetek fejlődésével való össze nem hasonlíthatóságát hirdető nézete vált politikai irányelvvé. Egyes értelmezések szerint Amerika erkölcsi felsőbbrendűségét is kifejezi a világgal szemben. A nézet bírálói szerint viszont nem más, mint propa-

A tanulmány az Egyesült Államokban végbemenő változásokat, az intézményrendszert, a sokszínűséget, valamint a szövetségi kormány igyekezetét és kudarcait, a diszkrimináció elleni küzdelmet mutatja be, amellyel változatlanul küzd történelme folyamán.

ganda, amellyel évszázadokon át igazolni kívánták az Egyesült Államok expanzionista, imperialista törekvéseit. Történelmileg a sajátos amerikai nacionalizmus alapköve lett, amelynek értelmében az Egyesült Államok és az amerikai nép különleges helyet foglal el a világban: szabadságot, ésszerűséget, esélyt és reményt nyújt az emberiség számára. Az „amerikai kivételesség” kifejezést egyébként *Tocqueville* használta először az Amerikai demokrácia című művében. Turner szerint az amerikai uniqueness magában foglalja a nacionalizmust, a függetlenséget és a demokráciát. Seymour Martin *Lipset* politikai szociológus e fogalmat a szabadsággal, az egalitarizmussal és a szabadpiaci versennyel bővítette ki. Az amerikai fejlődés különleges voltának, továbbá Istentől eredeztethető elhivatottságuk mítoszairól van szó, amelyekre az amerikaiak izolacionizmusa, vallásossága, arroganciája, nagyhatalmi gögje, mások álláspontjának meg nem értése, az európai szemmel szinte érthetetlenül harcos patriotizmusa épül. Mindezek megjelentek és megjelennek az amerikai kormányzat tevékenységében, függetlenül attól, hogy az demokrata, republikánus vagy konzervatív.

A nemzeti öntudatra ébredéstől kezdve e mítoszok befolyásolták az Új Világ polgárait, különösen, ami más országokhoz és népekhez fűződő kapcsolataikat illeti. Ezekre vezethető vissza a Pax Americana, azaz az amerikai imperializmus filozófiája is. A történészek egy része a hódítást „kontinentális imperializmusként” jellemzi. Sokszínűségét az indián bennszülöttek, a spanyol/hispán népesség, a „cigányoknak mondott emberek”, a „fekete gyökerek” és az állandó bevándorlás táplálta.

A „native” lakosok küzdelme, az afrikai gyökerek és a spanyolajkúak helyzete igen különböző. Többről és másról van szó, mint az etnikumok, a vallások, a nyelvek, a fajok és törzsek különbözőségéről. Az egymásra hatás átformálta a többségi nemzet kultúráját. Érintette a polgárjogi küzdelmeket, a nyelvi, vallási hovatartozást és az állampolgárságot. Egy azonban közös: a diszkrimináció kérdése, az erre vonatkozó törvények és a nyelvi erőszak. A faji alapú politikai különbségtételt tartották az egyetlen megoldásnak a rasszista örökség leküzdésére. Ezek jól megfigyelhetőek a népszámlásokban, amelyek 1790 óta döntő szerepet játszanak egyes csoportok/etnikumok meghatározásában. A népszámlálás és a mobilitás meghatározta, és ma is befolyásolja az USA választási eredményeit. Az elnöki hivatal nem feltétlenül annak a jelöltnek jut, aki a legtöbb szavazatot kapja, helyette az alkotmányban előírt kétlépcsős eljárás dönt, mely megköveteli, hogy az elnököt az államokat képviselő elektori csoport válassza meg.

A polgárjogi törvényt megfeszített munka nyomán és ellentmondásos légkörben 1964 nyarán fogadta el nagy többséggel a Kongresszus. A meg egyezés alapja a diszkriminációmentesség alapelve volt, amely szerint minden személy egyenlő esélyekkel indul: függetlenül nemre, fajra, származásra vagy etnikai hovatartozására. A vitákban a törvény

támogatói a zsidó-keresztény értékek fontosságát hangsúlyozták az amerikai civilizáció hagyományaiban, amelyek érintik az erkölcsöt, az igazságot, a tisztességet, a szabadság eszméjét, az egyenlőséget, a többség hatalmát, az önkormányzatok szerepét és az egyének jogait is. Az egalitárius alapelvek a viták során az esélyegyenlőség, valamint az eredmények egyenlősége, avagy a körülmények szerepe körüli vitában jelentek meg. Az 1964. évi polgárjogi törvény XIV. alkotmánykiegészítése messze túlmutatott a soknemzetiségű és sokszínű népesség problémáin. Megindult a deszegregáció és a pozitív diszkrimináció (*affirmative action*) új lendületet adott a faji alapú intézkedéseknek. A törvénykezés és a gyakorlat továbbra is a fajok szerinti osztályozáson alapul. A cél az esélyegyenlőség megvalósítása volt a hátrányos helyzetben lévők számára. Amerikában hosszú ideig hatékonyan tudták kiegyenlíteni a kisebbségek oktatási, a munkavállalók lehetőségeinek hátrányát, de mindez kudarcot vallott. Az esélyegyenlőség koncepciója a fenti kritériumok alapján a törvény részévé vált; az eredmény egyenlőségének kinyilvánítása azonban nem került be a törvény szövegébe. A törvény VII. fejezetében szó van a munkahelyeken történő hátrányos megkülönböztetés megszüntetéséről. A kérdés úgy hangzott: megköveteli-e a törvény szóban forgó rendelkezése (egyenlő alkalmazás gyakorlata), hogy a vállalatok a „kisebbségi” csoportokhoz tartozók közül (nők, színes bőrűek, etnikai kisebbségek) a munkaerőpiacon történő megjelenésük arányában vegyenek fel új munkaerőt annak érdekében, hogy a csoportok számára biztosítsák az eredmény, az egyének számára pedig az esélyek egyenlőségét? A *Reagan*-kormányzat időszakára szinte libikókavélemény alakult ki a pozitív diszkrimináció támogatói és ellenzői között arról, hogy mi legyen a célkitűzés: az esélyegyenlőség, avagy az eredmények egyenlőségének biztosítása. Ebben a helyzetben született Kalifornia államban – az állam határain jóval túlmutató – kezdeményezés a pozitív diszkrimináció megszüntetéséről. Az ún. 209. sz. kezdeményezés egyebek között megszünteti a közszolgálat, a közoktatás és a közbeszerzés területein bevezetett állami és helyi programokat, ha a preferenciális elbánás ismérvei a nemi hovatartozáson vagy a faji/etnikai/nemzeti származáson alapulnak. A módosítás által érintett elbánás jellegéről bíróságnak kell döntenie, illetve azt is meg kell vizsgálni, vajon szövetségi törvény előírja-e az adott program folytatását. Az 1964. évi polgárjogi törvény tragédiája mutatja azt a folyamatot, ahol az esélyegyenlőség az egyenlő eredmények áldozatává vált – hangoztatták a 209. kezdeményezés hívei. A polgárjogi törvény elvi jelentősége messze túlmutatott a közvetlen gyakorlati következményeken. A 209. kezdeményezés ellenzői úgy érveltek, hogy a törvény előtti egyenlőség a történelem során többféle értelmezésen ment keresztül: valamikor az egyenlőtlenek, a szegregáltak védelmét szolgálta; az 1964-es polgárjogi törvény előírta, hogy minden

törvény egyformán vonatkozik mindenkire, a diszkriminációt fel kell számolni. A 209. kezdeményezés megszavazása ismét szegregációt és diszkriminációt eredményez, hiszen külön-külön szabályok vonatkoznak ezentúl az emberek faj/etnikum vagy nem szerint különválasztott csoportjaira.

Az amerikai álom és az olvasztótégely

A gazdasági fellendülés idején, a XX. század első felében új élet reményében tömegesen érkeztek bevándorlók az Egyesült Államokba. Az amerikai álom alap gondolata az amerikai függetlenségi nyilatkozat része, amely szerint a nép az igazságtalan uralkodót (akkor ezen többek közt az angol királyt értették) hatalmától megfoszthatja, és saját politikai rendet alakíthat ki. A folyamatos bevándorlás napirenden tartotta az identitás problémáját, amely kezdettől jellemző volt erre a bevándorlók által benépesített országra. A betelepülők új otthont akartak teremteni, amely többé nem ismeri a gazdasági, a társadalmi, a politikai és lelkiismereti, a vallási diszkrimináció semmiféle változatát, és lehet „amerikai álmuk”.

A kifejezés változó korszakok identitástudatát jelenti. A kezdet kezdetén a telepesek „új világ”-ot hoztak létre, egy teljesen új nemzetet számos különböző eredetű bevándorlóval. A program alap gondolata az volt, hogy az Egyesült Államok partjaira érkezve minden bevándorló feladja saját nemzeti identitását, kultúráját és anyanyelvét, hogy elfogadható tagja legyen az amerikai társadalomnak. A folyamatot kulturális asszimilációnak lehetett tekinteni.

Sokan foglalkoznak a bevándorlók „amerikává válásának” sikerével, ezzel párhuzamosan lelki traumájukkal, saját kultúrájuk megtagadásával és az amerikai identitás kérdéseivel. A gyarmati időszakban a keleti parti államokban szabályozták a bevándorlást, törvény tiltotta a szegények beengedését. 1882 augusztusában a Kongresszus elfogadta a bevándorlási törvényt, ami a szövetségi bevándorlási jogszabályok kereteit jelentette. A törvény kötelezővé tette a fejadót bizonyos újonnan érkező bevándorlók számára, amivel anyagilag támogatta azt a szövetségi bevándorlási ügyvitelt, amelyik megtagadta a belépést azoktól, akik nem voltak képesek eltartani magukat. (Rendelkezniük kellett kezdőtőkével, kb. 18-25 dollárnyi összeggel). Akinek egészségügyi gondjai voltak, azt az Ellis Islandon levő kórházba küldték felülvizsgálatra. A mentális betegségben szenvedőket, az elítélt bűnözőket, akik a nemzet biztonságát veszélyeztették visszafordították. New York-ban 1892. január 2-án, közvetlenül a bevándorlási törvény 1891-es életbelépése után nyílt meg az Ellis Island bevándorlókat ellenőrző állomás. Az állomás 1892–1954 között működött. Ma múzeum.

1903-ban a legnagyobb „veszedelmet” az ideológiai fenyegetés jelentette az amerikai republikánus demokráciára, ahol az anarchisták és a szocialisták lettek az új bevándorlási korlátozások érintettjei. A bevándorlás kiinduló övezetei Észak- és Nyugat-Eu-

rópából Dél- és Kelet-Európába, valamint Ázsiába tolódtak. Az innen jött „új bevándorlók” szegények voltak, angolul nem tudtak, vallási hovatartozásuk többnyire katolikus és zsidó volt. A fehér angolszász protestáns amerikaiak (WASP) ellenszenvvel fogadták az új bevándorlókat, szerintük ők olyan „fajok, amelyekkel az angol nyelvű népek soha eddig nem asszimilálódtak, és akik nagy és idegen test”. A megnövekedett bevándorlással szigorú és korlátozó intézkedések léptek életbe, melyek leginkább az olaszokat, zsidókat, szlávokat és görögöket érintettek.

Az „olvasztótégely” kifejezés értelmezése 1908-ban jelent meg a szláv, zsidó és olasz bevándorlási hullámot követően. Israel Zangwill 1908. október 5-én bemutatott *Melting Pot* című színdarabjában hangzott el a lelkes kijelentés: „Amerika isteni nagy olvasztótégely, melyben az összes európai faj egybeolvad és újjáalakul!”. Ezt a történelmileg kivételes fogalmat, az amerikai identitást egységesítő politikai eszméit foglalta magába a Függetlenségi Nyilatkozat és az Alkotmány, mely szerint elidegeníthetetlenek az emberi jogok és túlmutatnak csoportok identitásán. A kifejezés változó korszakok identitás tudatát jelenti. A történelem nem igazolta az eszményi elképzelést, amely számos alkalommal a rasszizmus, az etnocentrizmus, az idegengyűlölet megjelenésével, megerősödésével sérült.

Az asszimilációs folyamat költségekkel járt, áldozatok követelt Amerikában. A bevándorlóknak a nyelv, a történelem, a politikai elvek ismerete mellett az amerikai polgári szokásokkal kellett azonosulniuk. Ezek az igények sok esetben szükségszerűen ellentétesek voltak a bevándorlók magukkal hozott kultúrájával, értékrendjével. A civil társadalomban egyre erősebb lett az igény a hozott kultúra, a nyelv és vallási egyesületek megtartására.

„Amerika mi vagyunk! – ma tüntetünk,
holnap szavazunk!”

„Az Egyesült Államok polgárainak szavazati jogát sem az Egyesült Államok, sem annak egyik állama nem vonhatja meg vagy korlátozhatja fajra, színre vagy korábbi szolgálásra való hivatkozással – rögzítette az USA alkotmánya XV. kiegészítésének 1. §-a. Az Amerikában mindig is a közigazgatás egyik alapfogalmaként létezett „faj” nem egy eleve létezőnek megélt jogi kategória volt, hanem folyamatos bírói és jogalkalmazói jogfejlesztés során alakuló, a napi életben alkalmazott jogfogalom.

A 2016-os választások megmutatták a spanyol választópolgárok számszerű növekedését. Különösen az Egyesült Államokban született fiataloknál igen sok a választásra jogosult. Az előrejelzések szerint előreláthatólag mély demográfiai változások történnek az elkövetkező évtizedekben. Az ország 156 millió nem latin-amerikai fehér választópolgára 2016-ban többségben volt, de növekedésük elmaradt. A lakosság nem latin-amerikai fehér része

2012-ben a választók 71%-át, de 2016-ban már csak 69%-át jelentette. A spanyolok, feketék, ázsiaiak és más kisebbségek nettó növekedése 7,5 millió választópolgárt eredményezett, a nem latin-amerikai fehér választópolgároké 3,2 milliót.

A közel 300 milliós nemzet 47,2 milliós spanyolajkú sokasága és a szintén latin többségű csaknem 12 millió illegálisan bevándorolt az USA összlakosságának csaknem egyötödét teszik ki. Főleg az Egyesült Államok déli államaiban – Arizona, Texas, Florida, Kalifornia – élnek. A hispán eredetű amerikaiak aránya az összlakossághoz képest ugyan 1:6, a gyerekek között azonban minden negyedik spanyolajkú. Lélekszámuk 2010-ben mintegy 900 ezer fővel többnek bizonyult, mint amire előzetesen számítottak (az ötven szövetségi tagállam közül negyvenben haladta meg az előzetes becsléseket). Leginkább a bevándorlók által megcélzott déli államokban, Alabamában, Louisianában és Dél-Karolinában nőtt a számuk.

Gabriel *García Márquez* nyilatkozta évekkel ezelőtt, hogy a spanyolajkú dél-amerikaiak már régen visszahódították az Egyesült Államok déli államaikat, csak az amerikaiak még nem jöttek rá. (Florida 1821-től, Oregon és Texas 1844-től, Arizona, Colorado, Kalifornia, Nevada, Új-Mexikó és Utah 1848-tól tartozik az Egyesült Államokhoz). Az USA társadalmá nemcsak az illegális latin bevándorlók témájával kapcsolatban élt át megrázó erejű felismerést, hanem azzal is, hogy a saját magáról alkotott kép, a legendás amerikai befogadó szerep, a nagy amerikai „népek olvasztótégelye” ma már esetleg nem más, mint a múlt századból itt maradt illúzió. Egy emberöltőn belül nagy valószínűséggel újra kell majd fogalmazni az amerikai identitást, amely már nem alapulhat az angolszászok fölényén.

Nem világos, hogy mi jelenti a kihívást az amerikai identitásra a mexikói migránsok részéről: az egész világot meghódító zenéjük, a kultúrájuk, hogy nem akarnak beolvadni, vagy az, hogy vannak. Ami bizonyosan megváltozott, az a kultúrák merev különállása. Átrajzolódik az ország etnikai – s a migránsok nagy tömegei miatt –, szociális térképe is. Az egymásra hatás átformálja a többségi nemzet kultúráját is.

A kvótarendszer 1965-évi megszüntetése új minőséget jelent az amerikai bevándorlás történetében. Az újonnan érkező hispán-mexikói bevándorlók a távolság és a kommunikációs nehézségek következtében fokozatosan elveszítették kapcsolatukat óhazájukkal. Olyan kulturális közegben találták magukat, ahol csak a nyelv elsajátításával, az értékrendszer fokozatos átvételével lehetett érvényesülni. A második és harmadik nemzedék inkább a WASP identitással azonosult. Az utóbbi évtizedekben változások történtek a déli szomszédokból érkezőknél: fontos szempont lett a kapcsolat az otthon maradtakkal, nőtt az igény nyelvük megőrzésére, felértékelődött az anyanyelv használata.

A spanyolajkúak számának gyarapodása minden előzetes várakozást felülmúlt. A „faji” arányokra és a migrációra vonatkozó felmérés szerint a fehér lakosság öregedése mellett erősen megnövekedett a kisebbségek részaránya, felgyorsult az elővárosokba költözés. A kisebbségek között második helyen harminchétmillió fővel továbbra is az afroamerikaiak állnak. A „többfajú”, vagyis a különböző embertípusok keveredéséből született amerikaiak száma az elmúlt évtizedben csaknem 25 százalékkal nőtt és elérte a 8,7 milliót.

A népszámlálások története

Az Egyesült Államokban a népszámlálásokat mai napig értelmezési viták követik, melyeknek jelentős tárgyköre a faji-etnikai adatkezelés és szóhasználat, népességszám és a bevándorláspolitika. Az alkotmány előírja, hogy a népesség változása, mozgása és száma alapján kell tízévente újraosztani a képviselőházban a helyeket. Az egyes államok így jutnak befolyáshoz, hatalomhoz, sok esetben pénzhez. A megszámlolt népesség szerint működik a többségi demokrácia. A bevándorlás és a belső népvándorlás átalakítja a politikai térképet. A népszámlálás adatai alapján az alkotmánynak megfelelően előfordul, hogy átigazítják a választókerületeket, amelynek következtében több helyen hispán többségű körzetek jönnek létre.

A „faj”, amely a közigazgatás egyik alapfogalmaként létezett, a szövetségi alkotmány első cikkelyének második szakaszában előírt népszámlálásokban is kezdettől fogva jelen volt. 1936-tól vallásra vonatkozó kérdés nem szerepelhet a szövetségi népszámlálási íveken. Igen hosszú időn keresztül a polgári és politikai jogok jelentős részben a faji-etnikai hovatartozás függvényében alakultak. Az Amerikai Egyesült Államokban 1952-ig például az állampolgárság megszerzése is a faji hovatartozás szerint alakult. (A negro – néger, illetve néger származású – negro descent kifejezést is használták. *Obama* elnök 2016-ban törvényileg betiltotta ezek és az „oriental” megjelölés alkalmazását.)

Az 1930-as szintén átfogó reformot jelentő népszámlálási évben børszínre vonatkozó kérdés már nem szerepelt a kérdőlapon, csupán a fajra irányuló kérdés, ahol a válaszadási lehetőségek szerint lehetett a személy fehér, néger, mexikói, indián, kínai, japán, filippin, hindu, koreai, illetve „egyéb” (utóbbi esetben nevesíteni kellett az adott fajt). Hivatalossá vált az 1870-óta az apró betűs magyarázó rendelkezések között addig is szereplő „egy csepp vér elve”, amely szerint a fehér és néger kevert származásúak a fekete felmenők számától és távolságától függetlenül feketének számítanak. A mexikói ebben az értelemben azt jelentette, aki Mexikóban született, illetve akinek a szülei ott születtek, és maga nem számít fehérnek, feketének, indiánnak, kínainak vagy japánnak.

A latin népesség rasszok szerinti besorolásának gondja nem új keletű. 1940-ben a mexikói fajt kiemelték a felsorolásából, és egy új kategóriát létesítettek a spanyol anyanyelvűeknek. Az 1950. és az 1960. évi számláláskor ugyanezen személyeket a spanyol családnévvel rendelkezők csoportjába sorolták. Kikerült a bőrszín. 1960-ban utasították a számlálóbiztosokat, hogy a Puerto Ricó-iakat, a mexikóiakat vagy más latin-amerikai származásúakat tekintsék fehérnek, hacsak nem egyértelműen a fekete, indián, vagy más, nem fehér rasszhoz tartoznak. Egyes statisztikusok vitatják a kérdéses kategória eltörlésének szükségességét, mivel szerintük ez újabb problémákat okozhat, egyebek mellett az egyenlő lehetőségeket biztosító törvények végrehajtásában is. Megszüntetése számos latinót arra kényszerített, hogy a „fehér” rubrikát ikszelje be, míg sokan feltehetően kihagynák a kérdést. Akik nem jelölik be egyik kategóriát sem, azok hovatarozását a népszámlálási hivatalnak kell kitalálnia, ami komoly pontatlanságokat okozhat. 1970 volt az első év, amikor a faji-etnikai besorolás nem a hatósági légkört erősítő rendőrbírókból álló kérdezőbiztosok megállapításain, hanem önbevalláson alapult.

1990-ben eltűnt a bőrszín-kategória, a faj maradt az egyedüli megjelölés. Kiemelt kérdés volt a hiszán lakosság besorolása. Az 1980-as és 1990-es népszámlálás alkalmával az érintett személyeknek hiszán eredetükre vagy származásukra vonatkozóan választaniuk kellett a mexikói, Puerto Ricó-i, kubai vagy egyéb kategóriákból.

Az utóbbi három népszámlálás alkalmával rákérdeztek a születés helyére és 2000-ben első alkalommal több faj is megjelölhető volt a kérdőívben. A választható kategóriák nem változtak jelentősen; mindössze annyi történt, hogy a fekete és a néger mellett, megjelent az afroamerikai megjelölés. A 2010-es népszámlálás jelentős változást hozott a korábbiakhoz képest. Az amerikai jogtörténetben először több faj megjelölésére is lehetőség nyílt. Az első körben postai úton kiküldött, majd a központi statisztikai hivatal címére visszaküldött kérdőíveken, illetve ennek elmaradása esetén telefonhívásokra lehetett válaszolni. A 310 millió amerikai 72%-a visszaküldte a kiegészített kérdőívet.

A 2010. évi népszámlálás változtatásainak egyértelmű célja a spanyol etnikum nem fajként történő megkülönböztetése volt. A spanyol kifejezéseket módosítva „spanyol vagy latin”, „spanyol, latin vagy spanyol eredetű”-nek tüntették fel. A „spanyol eredet” kérdés ezáltal lehetőséget ad az embereknek, hogy válasszanak. Szüleik etnikai örökségét éppen úgy választhatják, mint a „spanyol vagy latin” és a „nem spanyol vagy latin” lehetőséget. Ez egyrészt árnyalta a meghatározást: „hiszán-latino-spanyol származású”-ra, ugyanakkor e kategória hangsúlyozta az etnikum és a faj közötti különbséget. A kérdőlap ötödik kérdése így szólt: „Spanyol/hiszán/latino-e Ön?”, melyre a következő válaszok voltak adhatóak:

- 1) „nem: nem spanyol/hiszán/latin”;
- 2) „igen: mexikói, mexikói amerikai, chicano”;
- 3) „igen: „Puerto Ricó-i”;
- 4) „igen: kubai”;
- 5) „igen: más spanyol/hiszán/latin”;
- 6) faji kérdés: „Milyen fajhoz tartozik Ön?”

Ez utóbbira a következő lehetőségek közül lehetett választani: fehér, fekete (beleértve az afrikai amerikaiakat és a négert), amerikai indián vagy alaszki őslakos, „valamely ázsiai faj” (lehetőségként felsorolásra kerül a kínai, filippinó, koreai, vietnámi), illetve „valamely más faj” (a megnevezés lehetőségével).

Nem fehér, nem fekete

Az elmúlt három évtized népszámlálásai során a „más egyéb rasszhoz tartozó” kategóriát hozták létre azok számára, akik vegyes felmenőkkel rendelkeztek, melyet az Egyesült Államok spanyol ajkú lakossága körében egyre többen jelöltek meg. A 2000-es népszavazáskor a spanyolajkúak 42 százaléka – közel 15 millió ember – választotta ezt a lehetőséget. A „spanyol vagy latin” önmegjelöléshez kötődik 47 millió amerikai. A spanyolok az évtizedek alatt jelentősen hozzájárultak az Egyesült Államok népessége növekedéséhez és ez várhatóan még évtizedekig tart. A Census Bureau előrejelzése szerint 2050-re a lakosság negyede lesz spanyol vagy latin.

Komoly vitákat váltott ki az említett válaszlehetőség eltörlése a népszavazási kérdőívben. Ezt a kategóriát az utóbbi időben mind több olyan latin származású ember jelölte be, akik nem tekintik magukat sem fehérnek, sem feketének, sem a többi alapvető rasszba tartozónak. Egyesek külön rassznak tekintenek az ország legnagyobb, 40 milliós kisebbségét adó spanyolajkúakat. Vita alakult ki hiszán jogvédő szervezetek, statisztikusok és a hivatalnokok között arról, milyen rasszba is kellene sorolni az ország legnépesebb kisebbségét. Külső jegyeik alapján többségük nem felel meg sem a fehér, sem a fekete, vagy más, a népszámlálási kérdőívben szereplő kategóriának. Nem illünk be azokba a kategóriákba, amelyekbe az „anglók” akarnak begyömöszölni bennünket – mondta *Chadron*, aki szerint a népszámlálás ezzel egy nem létező valóságot akar létrehozni a megváltozott társadalomban.

Arizona bevándorlási törvénye (2010)

Nagy felháborodást keltett az arizonai bevándorlási törvény, amely egyes bírálók szerint legalizálja a „vadászatot a latin-amerikaiakra”. Az USA délnyugati tagállama a közbiztonság megerősítése és a törvények betartatása érdekében 2010-ben ugyanis olyan törvényt fogadott el, amely mindenkinek előírta, hogy megfelelő személyi azonosságot igazoló okmányokkal rendelkezzen. A jogszabály arra kötelezi az állam rendőreit, hogy közúti ellenőrzések alkalmával gyanú esetén mindenkit igazoltasson, s széles jogköröket kapnak arra, hogy őrizetbe ve-

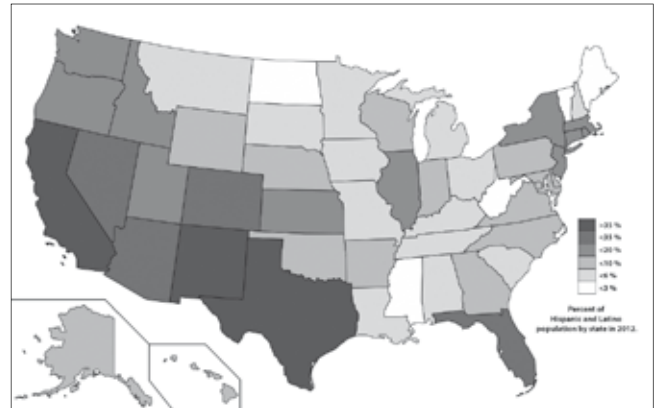
gyék az illegális bevándorlókat. 2011-ben Oklahoma, Dél-Karolina és Utah államok is követték az arizonai példát. A szövetségi kormány attól tart, hogy az illegális bevándorlás visszaszorítását célzó intézkedések könnyen a lakosok hatósági zaklatásához vezethetnek, ezért minden ilyen esetben szövetségi eljárást kezdeményeznek alkotmányellenesség megállapítására. A Legfelsőbb Bíróság az arizonai bevándorlási törvény négy eleméből hármat megsemmisített, köztük azt is, amely szerint bűncselekményt követnének el a munkavállalási engedély nélkül munkát kereső bevándorlók. A bíróság ugyanakkor engedélyezte a rendőrségnek, hogy őrizetbe vegye azokat a bevándorlókat, akik kitoloncolással járó visszaélést követtek el. A latin szavazatokra is számító Obama-adminisztráció jogi vereségeként értékelte, hogy a Legfelsőbb Bíróság az arizonai törvény leginkább kifogásolt részét alkotmányosnak ítélte. A döntés Arizona győzelme és a bevándorlás politika kudarcra. A 2010-ben hozott kemény bevándorlási törvény jelentősége az, ahogy megéri a mélyen gyökerező és gyakran egymásnak ellentmondó hiedelmeket, a bevándorlás, az amerikai történelem és a nemzeti identitás kérdését. Nem alkotmányellenes, ha intézkedés közben egy rendőr felteszi azt a kérdést: „*Legálisan tartózkodik ön ebben az országban?*”. A döntés értelmében ellenőrzik az intézkedések végrehajtását, s ha azt tapasztalják, hogy a rendőrök visszaélnék a lehetőségeikkel és sérülnek a személyiségi jogok, akkor felülvizsgálják azt. Az érdekelt felek mindegyike úgy tartaná helyesnek, ha szövetségi szinten készülne új bevándorlási törvény, amelyre Obama korábbi választási ígéretei ellenére végül nem került sor.

Hispano és latino amerikaiak

A spanyolajkúaknak, latinónak vagy hispánónak is nevezett népcsoport tagjai magukat többnyire borszínűktől és születési helyüktől függően jabaónak, indiánok, triguenónak vagy morénónak nevezik.

A Puerto Ricó-i amerikaiak történelme az 1800-as évekre nyúlik vissza. Jelentős bevándorlás kezdődött a spanyol-amerikai háborút (1898) követően. Az Egyesült Államok bekebelezte Puerto Ricót, Kuba és a Fülöp-szigetek pedig (amerikai védnökség alatt) látszatfüggetlenséget kaptak. Az 1952-ben elfogadott alkotmány értelmében a korábbi gyarmat önálló állam lett. Húsz évvel később a sziget lakói amerikai állampolgárságot kaptak, az amerikai elnökválasztásokon azonban nem vehetnek részt, egyetlen – szavazati joggal nem rendelkező – képviselőjük van a Kongresszusban. Ma már több Puerto Ricó-i él az Egyesült Államokban, mint a szigeten. Míg az USA-ban alig magasabb, mint hét százalékos a munkanélküliség, addig a szigeten meghaladja a 15%-ot. 2000-2010 között háromszázezer ember hagyta el a szigetet, ez az ötvenes évek óta a legnagyobb arány. Félmillióan hagyták ott Puerto Ricót és választották második hazájuknak az USA különböző államait,

leginkább Floridát, 2010 után pedig évente 48 ezer ember emigrált az Amerikai Egyesült Államokba. 2012-ben, a legutóbbi népszavazáson arról döntöttek a sziget lakói, hogy Puerto Rico az USA tagállama lehessen, de a referendum nem volt kötelező érvényű. Washington nem sietett ezt komolyan venni, pedig Barack Obama elnök a népszavazást megelőzően kijelentette, hogy tiszteletben tartja annak eredményét (a többség a tagállammá válás mellett voksolt).

Szegény Mexikó oly messze az Istentől és oly közel az USA-hoz

A mexikói amerikaiak az Egyesült Államok leginkább ismert és dokumentált állampolgárai. Nagy lépéseket tettek hagyományos kultúrájukkal és gazdag történelmükkel. Nem lehet figyelmen kívül hagyni a gazdasági tényezőket, ahogy azt sem, hogy köztük található az egyik legkevésbé iskolázott és az anyagi szempontból legtöbb hátrányos helyzetű csoport.

A chicano elnevezés „mexikói” örökség. Ez az etnikai csoport a különféle, az Egyesült Államokbeli latino népességre utal, azokra, akik az Egyesült Államokban vagy Mexikóban születtek. Szívesebben használják a „mexikói/chicana”-t különösen akkor, amikor a nemekre nem lehet bontani. A chicano egymással felcserélhető értelemben használható, mint a „mexikói amerikai”, hasonlóképpen a „latin” és a „spanyol” kifejezésekhez. A „mexikói/latino” vagy „mexikói/egyéb latino” kifejezések a chicanos és egyéb latinok kombinációi. Mexikóban az 1960-as években jelent meg ez a politikai kifejezés, amely elsősorban a fiatalok körében gyakori, az 1960-1970-es években zajló társadalmi mozgalmakat, elégedetlenséget képviseli. Az idősebb és a tehetősebb nemzedék számára a „mexikói” sértés volt, mely kifejezés a képzetlen bevándorlóra utalt. Hétköznapi értelemben ugyanaz, mint akit a kötőjeles *Mexican–American* összetétel jelöl, tehát „mexikói amerikai”, avagy még inkább: „mexikói gyökerű amerikai”. Fontos annak megértése, hogy a chicano legtöbbször második vagy harmadik generációs amerikai, aki válogathat az *American*, *Hispanic*, *Hispanic American*, *Hispano* vagy *Hispana*, *Latino* vagy *Latina*, *Mexican*, *Spanish American*, *Spanish*, vagy *Tejano/Tejana* kifejezések között. A chicano/chicana fogalma tudatosan

vállalt ideológiai azonosulást feltételez az őshonos mexikói kultúrákkal, a „mexikói” öntudattal. A chicanoságnak nem feltétele a spanyol nyelvtudás, bár a legtöbb chicano/chicana kétnyelvű és kétkultúrájú. A latino szélesebb értelemben vett nagyobb embercsoport. latino és a hispan kifejezés azok közötti meghatározás, kiknek spanyol anyanyelve szoros kapcsolatban van lakhelyükkel. Az USA keleti részein hispánoknak hívják őket, a nyugati területeken latinoknak.

A chicano-mozgalom a fekete polgárjogi áramlat útját követve az etnikai-faji elnyomás ellen szerveződött meg az Egyesült Államokban. A chicano-mozgalom művészei a mexikói forradalmi művészet hagyományait, a mexikói kultúra és történelem jelkép-rendszerét vették alapul, s noha számukra az élet az Egyesült Államok jelentette, helyzetüket az etnikai kirekesztés és a mobilitási határozta meg. A mexikóiak műveikben a demokrácia, a szabadságjogok és az állampolgárság témái dominálnak, a chicano művészek pedig bonyolult társadalmi helyzetüket értelmezve, egy sokrétű identitás megfogalmazására törekedtek, amelyben az etnikai-faji elnyomással szembeállított identitáselemek mellett az osztálykülönbségek, az anyagi és individualista értékrend is tükröződnek. A NEA (National Education Association) elnöke Reg Weaver szerint elkötelezett cél a spanyol gyerekek hosszú távra tervezett, elkötelezett oktatása.

Latino polgárjogi küzdelmek a XIX. századtól

Bárhogy és bármely vita is követi egymást, egy tény vitathatatlan: a spanyolok politikai befolyása növekszik. A politikusok nem engedhetik meg maguknak, hogy a jövőre nézve figyelmen kívül hagyják az új kihívásokat. Az amerikaiak természetesen vallják, hogy mindenki egyenlő. Ez náluk több mint hit: ez bennük van. Míg az egyenlő lehetőségek igénye jól összeegyeztethető az amerikai politikai kultúrával, addig az egyenlő feltételek biztosításának igénye nem.

Az I. világháború előtti évektől 1940-ig több száz ezer amerikai vándorolt gazdasági okokból a déli mezőgazdasági államokból a Nyugati part és a Közép-Nyugat nagyvárosaiba. Kieleződött a rasszizmus, szegénység, ezzel együtt megszaporodtak a rendőri zaklatások is. 1896-tól gyakoriak voltak a változást sürgető politikai megmozdulások. Céljuk a törvény előtti egyenlőség és az általános és teljes körű polgári jogok biztosítása volt az Amerikai Egyesült Államok valamennyi polgára számára.

1914 a ludlow-i mészárlás éve volt, amikor a coloradói milícia rátámadt a szénbányászokra. Több mint ötven ember halt meg, főként mexikói amerikaiak, köztük tizenegy gyermek és három nő. Egy korábban Új-Mexikóhoz tartozó területen, Southwestben a földviták szegregációhoz, diszkriminációhoz, sőt

államilag jóváhagyott erőszakhoz vezettek. Az iskolai szegregáció is része az elmondhatatlan történelemnek, amelyhez vér és árulás tapad Southwestben.

1917-ben az Amerikai Egyesült Államokban a Kongresszus jóváhagyta az ún. Jones-törvényt, mely a Puerto Ricó-iak számára állampolgárságot adott. 1929-ben több latino szolgáltató szervezet egyesítésével létrejött a LULAC (Egyesült Latin Amerikai Polgárok Ligája), az ország legnagyobb latin polgári/civil jogi csoportja.

1938-ban az El Congreso del Pueblo de Habla Española (a spanyol ajkú népek kongresszusa) Los Angelesben megtartotta konferenciáját, amely a különböző etnikai háttérű latino munkások: kubaiak, spanyolok, floridaiak, Puerto Ricó-iak, mexikóiak és a mexikói-amerikaiak első nemzeti összefogását jelentette.

A II. világháborúban több százezer latino szolgált a hadseregben. 1942-ben Amerika már hadban állt, de nem mondott le a szórakozásról. A zene, a tánc, a divat dacolt a háborúval. Utóbbi olyannyira, hogy a zoot stílus botrányt is kavart a „pazarló” anyagfelhasználással, miközben a hadi üzemmódra átállított gazdaságban, a fogyasztási cikkek gyártása a takarékoskodást szolgálta. (A zoot jelentése csípő, ami a fiatal mexikói tizenévesek öltözete volt. A buggyos nadrág és a hosszú kabátok jellemezték.) Ezért tűnhetett „fölösleges”, sőt „hazafiatlan” luxusnak a zoot divat, amelynek „himnuszát” L. Wolfe Gilbert és Bob O'Brien szerzeményét, a korszak népszerű zenekarvezetője, Kay Kyser mellett mások is lemezre vették (pl. Bob Crosby, Benny Goodman és az Andrews Sisters). 1943-ban Los Angelesben kitört a Zoot Suit faji zavargás. Tíz éjszakán keresztül az amerikai tengerészek a mexikói-amerikai negyedekben keresték az ún. „Zoot-suiters”-eket, a szervezőket és a résztvevőket.

1945-ben, amikor hazatértek a világháború latino veteránjai, számukra is elérhetőek voltak a szociális megfontolásból 1944-ben létrehozott ún. G. I. Bill (Government Instrument/Investment) kedvezményei. Ezek célja a háborúban részt vett leszerelő katonák segítése volt a polgári életbe történő visszailleszkedésben (továbbtanulásuk ösztöndíjakkal való támogatása, különleges munkanélküli segélyek és a letelepedéshez szükséges lakás- vagy házvásárlás alacsony kamatú hitelekkel való biztosítása formájában).

1953 és 1958 között az „Operation Wetback” több mint 3,8 millió latin-amerikait érintett, akiket letartóztattak, deportáltak. A „wetback” megalázó kifejezéssel az illegális határátlépőket illették, akik állítólag a Rio Grande (más néven Río Bravo), a 2100 km hosszan az USA és Mexikó államhatárát jelentő folyón átúszva lopakodtak az Egyesült Államokba. Az Eisenhower elnök tömeges deportálás-politikája tragikus volt, megsértette az emberi jogokat, az embereket élelem és víz nélkül száműzték távoli helyekre. Sokan életüket veszítették. Több esetben spanyol és mexikói eredetű amerikai polgárokat is

kitoloncoltak, a bevándorlókat pedig embertelenül megalázták.

1954. május 3-án, a Legfelsőbb Bíróság mérföldkőnek számító döntést hozott a Hernandez kontra Texas ügyben, mely szerint a mexikói amerikaiak (és minden más faji csoport) az Egyesült Államok alkotmánya tizenegyedik módosítása értelemben egyenlő védelemben részesülnek.

Az 1957-es, az 1960-as és az 1964-es polgárjogi törvények megszületésében fontos szerepet játszott a hazai és nemzetközi közvélemény.

1964. évi polgárjogi törvény fontos része a IV. (Diszregáció a közoktatásban), a VI. (Diszkriminációmentesség a szövetségileg támogatott programokban) és a VII. (Egyenlő foglalkoztatási lehetőségek) fejezet.

1968-ban megnyitotta kapuit a mexikói-amerikai Jogvédő és Oktatási Alap, az első jogvédő hivatal, amely a mexikói amerikaiak védelmét biztosítja.

1969-ben Martin Luther King és Malcolm X írásai hatására Puerto Ricó-i fiatalok Chicagóban megalapították a Young Lords Szervezetet, tiltakozva a nyomor és az igazságtalanságok, a diszkrimináció ellen.

1980-ban létrehozták a Southwest Hispanic Research Institute-ot, amely az Új-Mexikóban élő latin/spanyol lakosság multidiszciplináris kutatását segíti. Az SHRI szellemi/kutatási otthont kínál a munkatársai számára, keresi az együttműködést, az egyetemi kapcsolatokat az állam hiszán/mexikói közösségével.

1986. november 6-án, a Kongresszus jóváhagyta a bevándorlási reformról szóló törvényt.

1992-ben a Los Angeles-i rendőrség latino bevándorlókkal szembeni brutalitásának híre és képei bejárták a világot. Az indulatok először Rodney King, fekete gépkocsivezető üldözés utáni bántalmazásakor szabadultak el. Kinget három fehér és egy spanyol ajkú rendőr verte össze kegyetlenül, mert nem akart megállni a közúti ellenőrzésnél. A „Los Angeles lázadás” után Rodney King ügyében a felmentő ítéletet ismét rendőri túlkapások követték. A városba kétezer Nemzeti Gárdistát vezényeltek, s hozzájuk később a tengerészgyalogság is csatlakozott. Az 53 halálos áldozat közül 25 fekete (afro-amerikai), 16 latin-amerikai származású, 8 fehér, 2 ázsiai, 1 algériai, 1 indiai vagy közel-keleti, 48 férfi és 5 nő volt.

A Save Our State (SOS) népszavazás-kezdeményezés 1994-ben született meg Kaliforniában. A 187-es indítvány –, melyet az állam választóinak több mint kétharmada elfogadott, az 1920-as évekéhez hasonló, az egész államot magával ragadó frusztrációt, dühöt és idegengyűlöletet váltott ki. (A népszavazás olyan törvény megalkotására vonatkozott, ami megtagadja az adófizetők által finanszírozott egészségügyi ellátást és oktatást az illegális bevándorlóktól – a szerk.)

Az Egyesült Államokat 2001. szeptember 11-én ért terrortámadás óta arab amerikaiak és más közel-keleti származású kisebbségek tagjai gyűlöletnek és rendőrségi zaklatásoknak vannak kitéve. Növe-

szik a félelem „a határok biztonsága” kérdésében, a megbélyegzés áterjedt minden más bevándorló csoportra. A határőrizet segítésére a mexikói határhoz szerveződött önkéntes civil csoportoknak számos fehér felsőbbrendűséget valló ismert tagja is van.

A kétnyelvű oktatás jogi története

Az Egyesült Államokban a nyelv ritkán működött szimbolikus azonosítóként, a nemzeti öntudat vagy a kizárólagosság jelképeként. Az alapító atyák egy olyasfajta nacionalista ideológiát részesítettek előnyben, amely a demokratikus elvek elfogadását, a közös értéket hangsúlyozták az etnikai kötelékek fontosságával szemben.

Már az 1849-évi alkotmány elismerte a spanyol nyelvi jogokat, és egyben garantálta az állami törvények két nyelven való megjelentetését. A Puerto Rico angolosítására irányuló eredménytelen törekvéseket az amerikai hivatalos szervek ötven éven keresztül támogatták.

Közvetlenül a spanyol-amerikai háború után az egész szigeten az angol lett „az osztályterem hivatalos nyelve”. 1902-ben az USA által kijelölt oktatásügyi biztos a következő, meglepően őszinte nyilatkozatot tette: „a katonai erővel történő gyarmatosítás költsége többszörösen meghaladja a békés eszközökkel végrehajtott kolonizációval járó kiadásokat. Az utóbbi esetben az ország állami iskolái jelentik a gyarmatosító állam előretolt védőbástyáit”. 1937-ben Franklin D. Roosevelt elnök új oktatásügyi biztost nevezett ki Puerto Ricóba azzal az utasítással, hogy az angol nyelvű oktatást meg kell erősíteni. Harmincnégy évi amerikai uralom után Roosevelt „sajnálatosnak” találta, hogy a Puerto Ricó-iak százazrei alig vagy egyáltalán nem beszélnek angolul. „A Puerto Ricó-iak csak ennek a nyelvnek az elsajátításával lesznek képesek megérteni az amerikaiak által képviselt eszméket és alapelveket. (...) Puerto Rico sűrűn lakott sziget. Fiai és lányai közül bizonyára sokan szeretnének majd boldogulni az Egyesült Államokban. Komoly hátrányt fognak szenvedni, ha nem sajátítják el kellőképpen az angol nyelvet. (...) [A] Puerto Ricó-i amerikaiaknak profitálniuk kellene sajátos földrajzi helyzetükből és abból az egyedülálló történelmi körülményből, amely kétnyelvűvé válásuk okán megadta nekik azt az áldást, hogy amerikai állampolgárokká válhattak” Roosevelt hirdette, hogy „minden bevándorlónak legyen lehetősége angol nyelvet tanulni, a fiatalok nappali iskolában, a felnőttek esti iskolában; és ha mondjuk öt év után sem képesek elsajátítani az angol nyelvet, vissza kell őket küldeni abba az országba, ahonnan származnak”.

Az idegen nyelvekkel szembeni bizalmatlanság egyre nagyobb méreteket öltött, és tovább mélyült az első világháborút követő „vörös veszély” időszakában. 1919-ben tizenöt tagállam fogadott el olyan törvényeket, amelyek szerint kizárólag angol nyelven folyhatott az iskolai oktatás. A nyelvi egységesí-

tésre való törekvést úgy tekintettek, mint az idegen összeesküvés megelőzésének és a radikális munkásmozgalom kordában tartásának elengedhetetlen módjára. Ekkor erősödött meg az az általános vélemény, amely szerint valaki akkor lehet „jó amerikai”, ha helyes angolsággal beszél. Az 1920-as évek elején a szövetségi törvényhozás az Egyesült Államok történelmének leghigorúbb bevándorlási kvótáit állította fel, amely erőteljesen korlátozta a nem angol ajkú európaiak – olaszok, lengyelek, zsidók és görögök – bevándorlását, az ázsiaiakét pedig teljesen megtiltotta. Furcsa módon a spanyol nyelv továbbra is virágzott az üzleti életben.

Az Egyesült Államokban a modern kétnyelvű oktatás a kubai forradalom idejére tehető. A kubai menekültek közt 1959-ben a szakmailag képzettek és az üzleti életben tapasztaltak voltak többségben. Az 1960-as évek polgárjogi mozgalma nagy lendületet adott a széles körű kétnyelvű oktatás bevezetésére. A törvény előtti egyenlőséget követelők között latino aktivisták, pedagógusok és kutatók is harcoltak a spanyolul beszélő gyermekek oktatási jogaiért. A polgári jogok követelése mellett központi szerepet kapott a latino gyermekek oktatása is, amely a hangsúlyt a kultúrára és a spanyol nyelv tanítására helyezte. 1965 a Lyndon B. Johnson-adminisztráció eredményes belpolitikájának éve volt. Történelmi jelentőségű törvények születtek az egészség- és oktatásügy, valamint a polgári jogok terén. A Polgárjogi törvény VII. fejezete volt az első jelentős intézkedés, melynek elfogadása szövetségi szintre emelte a kétnyelvűség támogatását, az egyenlő foglalkoztatási lehetőségeket. A jogalkotó figyelmet szentelt a nem angol anyanyelvű, illetve bevándorolt diákok angol nyelvi oktatására. A törvény előírja, hogy az ezekben a programokban részt vevő diákok három év után kötelesek angol nyelvből vizsgát tenni. Igen kevés eredménnyel járt a rendelkezés. (E rendelkezés révén megszüntették azt a korábbi gyakorlatot, amely szerint a szövetségi kormány támogatásával az angolul gyengén értő diákok számára anyanyelvükön kell az oktatást szervezni.) Szövetségi szinten ugyan megfogalmazták a kétnyelvű oktatás jelentőségét, de a törvény nem írta elő annak kötelező tartását. A következő harminc évben választásokat nyert elnökök sem oldották meg a kisebbségek kétnyelvű oktatása kérdését.

Az „English-only” mozgalom a nyolcvanas években érezte hatását. Korábban senki nem hívta fel a figyelmet arra, hogy a nemzet domináns nyelvét más nyelvek elterjedése veszélyeztethetné és az angolnak törvényes védelemre lenne szüksége az Egyesült Államokban. Hasonló jellegű jogszabályt eddig az USA huszonhárom tagállamában fogadtak el. 1996-ban a Kongresszusban megszavazták, hogy az angol nyelv az egyedüli szövetségi szintű kormányzati nyelv.

A már említett arizonai 106-os számú törvényjavaslatot (a tagállam alkotmányának 28. cikkelyét) 1998-ban alkotmányellenesnek találták és érvényte-

lenítették, így összesen huszonkét tagállamban vannak hatályban az „Official English” törvények.

A latin-amerikai gyermekek oktatása az Egyesült Államokban igen alacsony színvonalú. Egy jelentés szerint csak minden másodikuk szerzi meg időben az érettségit, és mindössze 13%-uk rendelkezik diplomával, noha ők képezik az Egyesült Államok legfiatalabb és leggyorsabban növekvő népességi csoportját.

Az oktatási különbségek még nagyobb egyenlőtlenségekhez vezetnek a bevándorlók és a többségi nemzet között. Ezek közül az egyik legjelentősebb a nyelvi akadály. Négyemillió latin-amerikai származású gyermek az iskolában még mindig az angol nyelvvvel küszködik, miközben nagy részük már az Egyesült Államokban született. A latin származású szülők bizonyítottan kevésbé tanultak, mint a más etnikai csoporthoz tartozók, így nem is ösztönzik kellőképpen gyermekeiket az iskolai tanulmányokra.

A *Miami Coral Way Elementary School Coral Way K-8* központot az első spanyol-angol kétnyelvű iskolát az Amerikai Egyesült Államokban, 1936-ban alapították. Kezdetben „spanyol spanyoloknak” iskolai programmal működve indult, amit 1963-ban a Ford Alapítvány segítségével kétnyelvű oktatássá fejlesztettek. A kísérleti program 350 tanuló számára indult meg az első évfolyamtól a harmadik osztályig. A Coral Way célja a kétnyelvűség támogatása. Az iskolában ma is angol és spanyol nyelvű oktatás folyik, amely nemcsak 1963-ban volt egyedülálló, hanem továbbra is az. Ez az iskola az egyetlen kétnyelvű K-8 központ a Miami-Dade County Public Schools iskolarendszerében. 2004-ben 7. és 8. évfolyammal bővítették. A Coral Way K-8 központ minden évben kitüntetésekkel és elismeréssel kap kiváló tanulmányi eredményeiért.

Reformtörekvések

A bevándorlási törvény reformjáról évek óta elhúzódozó vita folyik a republikánusok és a demokraták között. Ennek a küzdelemnek volt egyik epizódja 2010-ben a fiatalok kitoloncolását leállító törvény (a DREAM Act). Kérdés volt, hogy a megosztó állampolgársági lehetőségről a hispán bevándorlók tartózkodásuk legalizálásáért cserébe hajlandóak lennének-e lemondani. A törvény az Egyesült Államok területére illegálisan került fiatalok védelmére született volna. Annak ellenére, hogy 2014-ben Barack Obama elismerte, hogy a bevándorlási törvény átgondolásokat sürget, több alkalommal elmondta, hogy nincs hatalmában a rendszer teljes megváltoztatása, tehát megfelelő papírok nélkül a bevándorlók védelmét képtelenség biztosítani. „Álmodozók” azok a fiatalok, akik hosszú évek óta jogszerűtlenül tartózkodnak az USA-ban. Valaha bevándorló szülőkkel hagyták el országukat. Papírok nélkül, családi támogatással az USA-ban nőttek fel, itt végezték el középiskolai tanulmányaikat, és ide kötődnek. Jelenleg körülbelül egymillió gyermek tartózkodik

jogszerűtlenül az USA-ban. A DREAM törvény a 30 évnél fiatalabb, középiskolai végzettséggel rendelkező fiataloknak ígér állandó tartózkodási engedélyt, amely idővel megnyitná számukra az utat az amerikai állampolgárság megszerzése felé. Kedvezményekre azok lennének jogosultak, akik 16 éves koruk előtt érkeztek az országba, 5 évnél hosszabb ideje itt tartózkodnak, és 6 éven belül főiskolai diplomához jutnak, illetve legalább két évet elvégeznek egy főiskolán, vagy két éves katonai szolgálatot teljesítenek. A törvényjavaslat 2001-től várta magára, Obama elnöksége nem hozta meg a remélt áttörést. A DREAM-erek az elnökválasztási kampány körüli médiafigyelmet kihasználva több államban is ülősztrájkot folytattak az elnök kampányirodáiban. Követelték, hogy Obama elnöki végzéssel akadályozza meg a DREAM törvény kedvezményeire jogosultak deportálását. Válaszul az aktivisták szerveződésére és az elnökválasztási kampány nyomására Obama a törvény elfogadásáig átmeneti kedvezményeket léptetett életbe azok számára, akik a törvény hatálya alá esnének.

Átmeneti megoldásként a DACA (Deferred Action for Childhood Arrivals – a Halasztott kérelem gyermekkorban való érkezéskor) 2012. június 15-én a belbiztonsági miniszter bejelentette, hogy azon személyek, akik gyermekként érkeztek az Egyesült Államokba és számos iránymutatásnak megfelelnek, kérhetnek két éves halasztást, ami meghoszabbítható. Jogosultak továbbá munkavállalási engedélyre is. A halasztott intézkedés alkalmazása ügyészi hatáskör, és nem biztosít törvényes státuszt.

A 2016-os választások új bevándorlási politikája csak most alakul. A jelen kormány ezzel kapcsolatos döntéseit még nem lehet értékelni. Megállapítható, hogy a mexikói-latino politika nem kedvez a korábbi ígéreteknek és igen sok diszkriminációs elemet rejt magában. Az esélyegyenlőség koncepciójának negatív meghatározásban az áll, hogy meg kell szüntetni minden akadályt, amely az esélyek biztosításának útjában áll, azaz mindent meg kell tenni annak érdekében, hogy az érdemek, a teljesítmény alapján történjenek a felvételek. Ezzel az eredmények egyenlősége és a körülmények egyenlősége elvét egyértelműen elutasították. Amerikában már a köz-társaság korai éveitől elfogadott gondolat az egyenlő lehetőségek eszméje, mivel az individualizmus már korábban megérlelte azt a hitet, hogy az egyéni célok és a vágyak fontosabbak az állam céljainál. Ha választani kell az egyén szabadsága és az egyenlőség között, az amerikaiak 75%-a az előzőt választja.

Míg az egyenlő lehetőségek igénye jól összeegyeztethető az amerikai politikai kultúrával, addig az egyenlő feltételek biztosításának igénye nem. A pozitív diszkrimináció válasza volt a valódi történelmi folyamatokra. Célja, hogy mérhető színvonalat, eredményt, a kisebbségek képviselőinek növelését érje el a társadalmi, gazdasági és szellemi életben, oktatásban és az üzleti világban. Ez az alapelv oly mértékben mozdult el az általánosítás fokáig és az absztrakcióig, hogy maga a történelem eltűnt mellette. A pozitív diszkrimináció olyan próbálkozás, amely a valósággal szeretne megbirkózni.

Felhasznált irodalom:

- Arizona Immigration Law – (www.law.cornell.edu/supremecourt/text/11-182)
- Az Amerikai Egyesült Államok népének Függetlenségi nyilatkozata – (mek.oszk.hu/02200/02256)
- BEARD, Charles – BEARD, M.: *New Basic History of the United States* (1968)
- CÁRDENAS, Vanessa – KERBY, Sophia: *The State of Latinos in the United States* (2012)
- DÖMÉNY Zsuzsa: *Latin Amerika, balra át?* (2007)
- HIGGINS, Julia: *Rise and fall of the American melting pot* (2015)
- KÉPES György: *Az amerikai állammodell. Az Egyesült Államok alkotmányának alapelvei – Rubicon*, 1997/8.
- PADOVER, Saul K.: *The Living US Constitution* (1953)
- PAP András László: *Faj és jog az Egyesült Államokban. Adalékok az etnikai hovatartozás alkotmányos kérdéseire* – Beszélő, 2004. febr.–márc.
- SCHRAG, Peter: *The decline of the WASP* (2. kiad. 1971)
- Three Decades of Mass Immigration: The Legacy of the 1965 – Immigration Act, 1995/Szept.*
- TOCQUEVILLE, Alexis: *Az amerikai demokrácia* (1993)
- World Almanac and book of facts 2016*
- ZSIGMOND Anna: *Amerika. Társadalom és oktatás. Fordulópontok az amerikai oktatáspolitikában* (2005)
- ZSIGMOND Anna: *Az afrikai „gyökök” és az oktatás az Amerikai Egyesült Államokban – Új Pedagógiai Szemle, 2010/6-7.*
- ZSIGMOND Anna: *Az amerikai mítosz: oktatás és társadalom – Új Pedagógiai Szemle, 2008/8-9.*
- ZSIGMOND Anna: *Az indián oktatás története az Egyesült Államokban – Új Pedagógiai Szemle, 2016/1-2.*
- ZSIGMOND Anna: *„Cigányoknak nevezett emberek” – Új Pedagógiai Szemle, 2012/4-5-6.*
- ZSIGMOND Anna: *Igazságos diszkrimináció vagy visszajára fordított rasszizmus – Új Pedagógiai Szemle, 1998/10.*

A szerző 17/4. számunkban megjelent tanulmányát (Indián oktatás az Egyesült Államokban) az Új Pedagógiai Szemléből vettük át.

Látogasson el honlapunkra: www.nemzetisegek.hu